

АФЕРЕЗА ІЗ СУФІКСАЦІЄЮ У ВАРІАНТАХ ВЛАСНИХ ІМЕН ЖИТЕЛІВ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ

*Роботу виконано в Західнополіському
ономастико-діалектологічному центрі*

У статті проаналізовано варіанти імен жителів Волинського Полісся утворені за допомогою афери́зи із суфіксацією.

Ключові слова: власні імена, варіанти, афере́за із суфіксацією, волинсько-поліські імена.

Нестерчук О. Афере́за с суффиксом в вариантах собственных имен жителей Волинского Полесья

В статье проанализированы варианты имен жителей Волинского Полесья образованы с помощью афери́зы с суффиксацией.

Ключевые слова: собственные имена, варианты, афере́за с суффиксом, волинско-полесские имена.

Nesterchuk O. Apheresis with the suffix in the variants of proper names the inhabitants of Volhynia Polesie.

This article the variations of names people Volhynia Polesie formed by apheresis with suffiksatsyey.

Key words: proper names, variants, apheresis with the suffix, Volyn-Polesskie names.

Ономастичний простір української мови має істотне значення для вивчення історії, етнографії, адміністративно-юридичної практики, для впорядкування офіційних документів населення.

З другої половини ХХ ст. зростає інтерес до вивчення особових власних імен в історичному аспекті. У цей час надруковані монографічні дослідження та окремі статті Л. Л. Гуменецької, М. Л. Худа́ша, М. О. Демчук, Р. Й. Керсти, І. І. Ковалика, І. М. Желізняк, М. І. Сенів, І. Д. Сухомлина, Р. І. Осташа, В. О. Шевцової. Сучасний стан цього класу антропонімів ґрунтовно вивчено і проаналізовано такими мовознавцями, як П. П. Чучка, Л. В. Кракалія, О. Ю. Карпенко, О. Ю. Касім, Т. Д. Космакова та ін.

Постановка наукової проблеми. Хоча в останні роки зросло число дослідників та нових праць із динаміки та частотності імен, етимології, фонетичного, морфологічного та словотвірного складу імен та їх варіантів із різних регіонів України. Однак антропонімія Волинського Полісся, а саме, словотвірний аналіз варіантів власних особових імен жителів цієї території ще не досліджений. Сучасний матеріал цього регіону частково залучений у «Словнику варіантів власних імен північно-західної України» [2], де об'єктом уваги були тільки варіанти імен, що найчастіше утворені за допомогою суфіксації та усічено-суфіксальним способом. Щодо регресивного (усічуваного) способу одностайної думки серед науковців не має. Одні ономасти зараховують афезу, синкопу, апокопу до словотвірних варіантів (Л. В. Кракалія, І. Д. Сухомлин, Т. Д. Космакова, П. П. Чучка), інші відносять до фонетичних (В. О. Шевцова, О. Л. Гвоздева, К. А. Охомуш, О. В. Суперанська) [1, 135].

Найчастіше варіанти імен жителів Волинського Полісся, утворені за допомогою апокопи або апокопи із суфіксацією, а незначного поширення набула афеза із суфіксацією.

Тема нашого дослідження – аналіз варіантів імен жителів Волинського Полісся, що постали внаслідок афези із суфіксацією. Матеріал зібраний експедиційним методом, понад 50-ти населених пунктах Волинського Полісся.

Завдання дослідження – виявити утворені варіанти імен усіченням на початку імені з суфіксацією та без суфіксації. Вказати продуктивні і непродуктивні суфікси.

Афеза в утворенні варіантів чоловічих імен:

Вáн'а < Іван (Буяни, Вікторяни, Лище, Чаруків Лц В, Духче Рж, Охлопів, Ощів Гр, Журавичі, Клубочин, Сильне Квр В, Годомичі, Гораймівка, Костюхнівка, Красноволя Мн В, Старий Загорів Лк, Гірники Рт, Луків Тр, Мельники-Мостище К-К, Столинські Смоляри Лбм), *Γαρόν* <

Агафон (Сильне Квр, Гораймівка, Красноволя, Куликовичі, Матейки, Новоукраїнка, Рудники, Чорниж Мн),

К'ол'а (Баківці, Буяни, Вікторяни, Воютин, Лище, Милуші, Озеряни, Чаруків Лц В, Духче, Тихотин, Тристеня Рж, Брани, Терешківці Гр, Башлики, Городище, Дерно, Жабка, Журавичі, Завітне, Клубочин, Сильне, Тростянець, Цумань Квр В, Гішин, Красноволя Квл, Велика Осниця, Годомичі, Гораймівка, Калинівка, Колки, Костюхнівка, Красноволя, Куликовичі, Матейки, Ничигівка, Новоукраїнка, Рудники, Ситниця, Троянівка, Чорниж Мн В, Затурці Лк, Бужанка, Нова Лішня Ів, Підбороччя, Підцир'я, Сошичне К-К, Гірники, Тур Рт, Кустичі, Луків, Пересіка Тр, Бережці, Гороховище, Запілля, Столинські Смоляри Лбм, Проходи, Угриничі Лбш, Кримне, Любохини, Нова Вижва, Смідин, Смоляри Ст, Залісся, Підманево, Пульмо, Світязь Шц), *Ладім'ер* < Володимир (Гораймівка, Куликовичі Мн), *Ларион* < Іларіон (Сильне Квр), *Лес'* < Олесь (Луків Тр), *Ле^uксандир* || *Л'іксандир* < Олександр (Липне Квр, Гораймівка, Красноволя, Матейки, Ничигівка, Новоукраїнка, Рудники, Чорниж Мн), *Ли^eкс'її* || *Ликс'її* < Олексій (Вікторяни Лц, Липне Квр, Залісся Шц), *Л':а* < Ілля (Липне Квр), *Мен'* < Євмен (Липне Квр), *Митр'о* || *Мітре* < Дмитро (Гораймівка, Чорниж Мн, Бужанка Ів), *Натол'о* (Буянів Лц В), *Нел'ко* < Виналько < Ювеналій (Сильне Квр), *Панас* < Опанас (Гораймівка, Красноволя, Матейки, Новоукраїнка, Ничигівка, Рудники, Чорниж Мн), *Сак* < Ісак (Липне, Сильне Квр), *Слав* < В'ячеслав, Ярослав (Боголюби, Воютин, Озеряни, Полонка, Струмівка Лц, Башлики, Городище, Липне, Сильне, Тростянець, Цумань Квр, Гораймівка, Калинівка Мн В, Привітне Лк, Гірники, Тур Рт, Луків Тр, Запілля Лбм, Пульмо Шц), *С'ундер* < Олександр (Привітне Лк), *Тал'ік* < Віталік (Залісся Шц), *Тупан* < Степан (Луків Тр), *Тос'а* < Антось (Підцир'я К-К), *Т'ун* < Витюн < Віктор (Сильне Квр), *Фан'а* < Митрофан (Красноволя Квл), *Ход'*, *Ход'а*, *Ход'о* < Миходь < Мефодій (Липне Квр).

*Чоловічі варіанти імен, утворені за допомогою афери́зи із
суфіксацією:*

-ан: *Кол'án* || *Кал'án* (Баківці, Вікторяни, Озеряни, Торчин, Чаруків Лц, Тихотин Рж, Звиняче Гр, Клубочин Квр, Гішин Квл, Колки, Троянівка Мн, Бужани Ів, Воєгоща, Сошичне, Полиці К-К, Гірники Рт, Кустичі Тр, Бережці Лбм, Лобна і Угриничі Лбш, Синове, Любохини Ст, Світязь Шц);

-ас': *Кол'ás'*, *Кол'ás'o* (Тур Рт);

-ах-а: *Кол'áха* (Гішин Квл, Угриничі Лбш);

-аш: *Л'аш* < Ілля (Підцир'я К-К);

-б-а: *Кól'ба* (Гораймівка і Чорниж Мн);

-ечк-а: *Кóлечка* (Торчин Лц);

-др-а: *Кол'у́ндра* < Колюн (Машів Лбм);

-ик: *Кóлик* (Торчин Лц), *Кол'ásик* < Коляс (Машів Лбм), *Лéжик* < Олег (Клубочин Квр, Гораймівка Мн), *Мі́трик* (Баїв Лц, Лобачівка Гр, Мала Глуша Лбш), *Тóсик* < Антось < Антон (Торчин Лц), *Ту́рик* < Артур (Тристеня Рж);

-ич: *Кол'áнич* < Колян (Клубочин Квр);

-ишч-е: *Кол'áнишче* < Колян (Угриничі Лбш);

-ік: *Кól'ік* (Сильне Квр, Воєгоща, Полиці К-К), *Лóдік* < Володя (Сильне Квр), *Слáv'ік* (Воютин, Озеряни Лц, Лобачівка, Охлопів Гр, Журавичі Квр, Заріччя Квл, Гораймівка, Калинівка Мн, Бужанка Ів, Луків Тр, Головне, Запілля Лбм, Кримне Ст), *Тóн'ік* < Антон (Озеряни Лц);

-ічк-а: *Кól'ічка* (Баківці, Чаруків Лц, Тристеня Рж, Пальче Квр, Підбороччя К-К);

-к-а: *Гóрка* < Ігор (Терешківці Гр), *С'éйка* < Олексій (Сильне Квр);

-к-о: *Сéн'ко* < Арсен (Озеряни Лц), *Славкó* < Святослав (Литовеж Ів);

-ук: *Лу́к* < Ілля (Городище, Сильне Квр, Гораймівка, Красноволя, Куликовичі, Матейки, Нивиці, Новоукраїнка, Рудники, Чорниж Мн);

-ул'-ак-а: *Славул'áка* < Слав < В'ячеслав (Тур Рт);

-ун: *Д'ун* < Вадюн < Вадим (Лобна Лбш);

-ун'-а: *Кол'ун'а* (Буяни, Вікторяни, Воютин, Ратнів, Торчин Лц, Ворончин, Тристенъ Рж, Диковини Гр, Гайове, Дерно, Завітне, Липне Квр, Колки, Ситниця Мн, Гірники, Тур Рт, Кустичі Тр, Підбороччя К-К, Бережці, Машів Лбм, Бихів, Мала Глуша, Хоцунь Лбш, Кримне Ст), *Слав'ун'а* (Привітне Лк);

-чик: *Данчик* < Богдан (Береськ Рж), *Кол'чик* (Торчин Лц, Тростянець Квр, Милятин Ів, Сошичне К-К), *Славчик* (Воютин Лц, Лобачівка, Охлопів Гр, Сильне Квр, Заріччя Квл, Привітне Лк).

Жінночі варіанти імен, утворені за допомогою афери:

Гаф'їя < Агафія (Топільне, Тристенъ Рж, Ничигівка, Новоукраїнка Мн, Колодниця Квл, Смідин Ст);

Грипіна < Агрипина (Куликовичі Мн, Світязь Шц);

Дана < Богдана (Духче Рж, Охлопів Гр);

Док'їя < Євдокія (Полонка Лц, Прилуцьке Квр, Рудники Мн, Нова Вижва Ст);

Ксана (Вікторяни Лц, Ворончин Рж, Ощів Гр, Липне Квр, Красноволя, Нова Руда Мн, Милятин Ів);

Ксєн'а (Баїв, Боголюби, Вікторяни, Лище, Милуші, Озеряни, Полонка, Ратнів, Чаруків Лц, Береськ, Ворончин, Городині, Духче Рж, Вільхівка, Звиняче, Мар'янівка, Охлопів, Ощів Гр, Гайове, Дерно, Липне Квр, Гішин, Заріччя, Старий Мосир, Тойкут Квл, Велика Осниця, Гораймівка, Костюхнівка, Красноволя, Куликовичі, Нова Руда, Ситниця Мн, Привітне Лк, Бужанка, Милятин Ів, Гірники, Тур Рт, Луків Тр, Великий Обзир, Воєгоща, Підцир'я, Полиці К-К, Ласків В-В, Бережці, Головне, Столинські Смоляри Лбм, Мала Глуша, Проходи, Угриничі, Хоцунь Лбш, Любохини, Нова Вижва Ст, Світязь Шц);

Куліна < Акулина (Липне Квр);

Лана < Світлана, Руслана (Тристенъ Рж, Журавичі Квр);

Л'ана < Уляна (Баїв Лц, Ощів Гр, Пульмо Шц), *Л'ас'а* < Уляся < Уляна (Підбороччя К-К);

Лéна || *Л'éна* < Олена (Лище, Ратнів Лц, Духче Рж, Охлопів, Ощів Гр, Жабка, Журавичі Квр, Калинівка Мн, Старий Загорів, Холопичі Лк, Луків Тр, Воєгоща, Полиці, Сошичне К-К, Машів, Столинські Смоляри Лбм);

Л'éра < Валерія (Лобна Лбш);

Лéс'а < Олеся (Журавичі Квр, Литовеж Ів, Зоряне Рт, Луків Тр, Світязь Шц);

Л'іна < Аліна, Ангеліна (Мар'янівка Гр, Годомичі, Нова Руда Мн, Ласків В-В, Лобна Лбш);

Л'іс'авéта || *Лисавéта* < Єлизавета (Матейки, Ничигівка, Рудники, Ситниця, Чорниж Мн);

Лукér'і́йа < Гликерія (Ничигівка Мн);

Л'ус'а < Олюся < Оля (Ощів Гр, Гайове Квр, Бужанка Ів);

Мáрц'а < Тамарця (Башлики Квр);

М'іла || *Мі́ла* < Людмила (Ворончин Рж, Звиняче Гр, Пальче, Прилуцьке Квр, Затурці Лк, Бужанка Ів);

Ні́ла || *Н'і́ла* < Неоніла (Охлопів, Терешківці Гр, Липне Квр, Красноволя, Ничигівка Мн, Тур Рт);

Нус'а || *Н'ус'а* < Ганнуся (Вікторяни Лц, Завітне, Сильне Квр, Старий Мосир Квл, Бужанка Ів, Мшанець Лбм);

Нус'а < Нінуся, Тануся (Тристеня Рж);

Н'у́та < Анюта (Охлопів Гр, Забужжя Лбм);

Н'у́ха < Танюха (Милятин Ів, Машів Лбм);

Н'у́ша < Танюша (Милятин Ів, Машів Лбм);

Орис'а < Лариса (Береськ Рж, Калинівка Мн);

Писті́на < Єпистима (Куликовичі Мн), (фонетична видозміна, де [м] замінене на [н]);

Рипі́на < Горпина (Пульмо Шц);

Ríma < Маргарита (Пальче, Прилуцьке Квр, Гішин Квл, Велика Осниця Мн, Затурці Лк, Кустичі Тр, Лобна Лбш);

Savéta < Єлизавета (Башлики, Липне, Сильне, Цумань Квр, Рудники, Ситниця Мн);

Sán'a || *S'án'a* < Олександра (Городище Квр, Бужанка, Литовеж Ів, Тур Рт, Підцир'я К-К, Хоцунь Лбш);

Sláva < Мирослава, Ярослава (Ощів Гр, Пальче Квр, Велика Осниця, Ситниця Мн, Лобна Лбш);

Tál'a < Наталя (Старий Мосир Квл, Луків Тр);

Tán'a (Баїв, Боголюби, Вікторяни, Лище, Полонка, Ратнів, Струмівка, Чаруків Лц, Тихотин, Топільне, Тристень Рж, Мар'янівка, Охлопів Гр, Башлики, Гайове, Дерно, Жабка, Журавичі, Завітне, Клубочин, Липне, Пальче, Прилуцьке, Сильне, Цумань Квр, Гішин, Тойкут Квл, Годомичі, Калинівка, Костюхнівка, Красноволя, Нова Руда, Ситниця Мн, Привітне, Старий Загорів, Холопичі Лк, Бужанка, Литовеж, Нова Лішня Ів, Великий Обзир, Воєгоща, Підбороччя, Підцир'я, Полиці, Сошичне К-К, Ласків В-В, Гірники, Зоряне, Полапи, Тур Рт, Кустичі Тр, Бережці, Головне, Гороховище, Машів, Столинські Смоляри Лбм, Лобна, Мала Глуша, Угриничі, Хоцунь Лбш, Нова Вижва, Синове, Смідин Ст, Залісся, Підманево, Світязь Шц);

Tás'a < Настася < Анастасія (Охлопів Гр, Бережці Лбм);

Tós'a < Антося < Антоніна (Полонка Лц, Прилуцьке, Сильне Квр, Велика Осниця Мн);

Tús'a < Натуся < Наталя (Диковини Гр, Велика Осниця, Гораймівка Мн, Привітне Лк); Настуся (Духче Рж);

Xvéxa < Танюхvéха < Тетяна (Колки Мн);

Shándra < Олександра (Гораймівка Мн).

Жіночі варіанти імен, утворені за допомогою афери́зи із суфіксацією: -ан'-а: Глушán'a < Глуша < Глаша < Гликерія (Колодниця Квл);

-ім-а: *Ц'іма* < Гусця < Устина (Липне Квр);

-к-а: *В'ётка* < Єлизавета (Гораймівка Мн), *І%л'ка* < Лілька (Нова Лішня Ів), *Лénка* < Олена (Красноволя, Ничигівка, Рудники Мн), *Лейáнка* < Уляна (Залісся Шц), *Лушка* < Глуша < Гликерія (Колодниця Квл), *Н'утка* < Анюта (Воютин Лц), *Сén'ка* < Оксеня (Велика Осниця Мн);

-н-а: *Пестіна* < Єпестима (Красноволя, Ничигівка Мн, Тур Рт), (проходить заміна звуку [м] на [н]);

-с'-а: *Л'ás'a* < Уляся < Уляна (Підбороччя К-К);

-т-а: *Ксénта* < Оксана (Липне Квр).

Висновок. Отже, серед досліджуваних антропонімів, найпопулярнішими варіантами імен жителів цієї території є *Вán'a*, *Кól'a*, *Ли^ександир*, *Панас*, *Слав*, *Ксén'a*, *Н'ус'a*, *Тán'a*, в яких помітний вплив російської мови. З наведеного ономастичного матеріалу зрозуміло, що усічення початку імені відбувається у довгих офіційних іменах, де найчастіше відпадає початковий голосний.

Переважають словотвірні варіанти, що мають емоційне забарвлення із додаванням зменшено-пестливих суфіксів. Так, в утворенні чоловічих імен використано один малопродуктивний суфікс *-ан*, *-ик*. До непродуктивних належить *-ік*, *-к-а*, *-к-о*, *-ун'-а*, *-чик*. У жіночих варіантах виявлено один малопродуктивний суфікс *-к-а*, всі інші – непродуктивні (*-ан'-а*, *-ім-а*, *-т-а*, *-с'-а*, *-н-а*).

Умовні скорочення назв районів та областей

| | | | |
|-----|-------------------------|----|-----------------------|
| В | Волинська область | Мн | Маневицький район |
| В-В | Володимир-Волинський | Рж | Рожищанський район |
| Гр | Горохівський район | Рт | Ратнівський район |
| Ів | Іваничівський район | Ст | Старовижівський район |
| К-К | Камінь-Каширський район | Тр | Турійський район |
| Квл | Ковельський район | Шц | Шацький район |
| Квр | Ківерцівський район | | |
| Лбм | Любомльський район | | |
| Лбш | Любешівський район | | |
| Лк | Локачинський район | | |
| Лц | Луцький район | | |

Література

1. Кравченко Л. О. До питання класифікації розмовно-побутових варіантів імен / Л. О. Кравченко // Актуальні питання антропоніміки : зб. матеріалів наук. читань пам'яті Ю. К. Редька / [відп. ред. І. В. Єфименко]. – К. : Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, 2005. – С. 135.
2. Словник варіантів власних імен північно-західної України. А-Я. / [упоряд. Г. Л. Аркушин]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 370 [1] с.